який є відмінним від боржника, такий спадкоємець не несе відповідальності перед іпотекодержателем за виконання основного зобов'язання, але у разі його порушення боржником він відповідає за задоволення вимог іпотекодержателя в межах вартості предмета іпотеки. Якщо боржник та іпотекодавець – одна й та сама особа, то після її смерті до спадкоємця переходять не лише пр ава та обов'язки іпотекодавця, а й обов'язки за основним зобов'язанням у межах вартості спадкового майна. Отже, правила статті 1281 ЦК України щодо строку пред'явлення кредитором спадкодавця вимог до спадкоємців не застосовуються до зобов'язань, забезпечених іпотекою.

Висновки. Таким чином, правова природа прав поручителя, який виконав зобов'язання, полягає у тому, що у наслідок виконання поручителем зобов'язання до нього у порядку суброгації переходять права кредитора в обсязі, наданого поручителем для задоволення вимоги кредитора. Тобто здійснюється перехід права вимоги від кредитора до поручителя (заміна кредитора в зобов'язанні) з усіма правовими наслідками, що випливають з вимог до умов і наслідків такого переходу та чинного цивільного законодавства.

Література:

1. Правова природа зобов'язання поручителя за договором поруки / *І.А. Лавріненко* // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 4. – С. 224-228.

2. Зобов'язальне право України (елементарний курс): Навчальний посібник / За заг. ред. С.В. Резніченка. – Одеса: ОДУВС, 2010. – 346 с.

3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №40-44. – Ст. 356.

4. Цивільне право України: навч. посіб. / [Рабинович С.П. та ін. ; за ред.: Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера] ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Л. : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2011. – 468 с.

5. Пучковська І.Й. Підстави припинення поруки / І.Й. Пучковська // Вісник Академії правових наук України. – 2011. – № 1. – С. 95–106.

6. Самбір О.Є. Суброгація прав кредитора майновому поручителю / О.Є. Самбір // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2014. – № 5. – С. 87-94.

7. Про заставу: Закон України від 2 жовтня 1992 року // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 47. – Ст. 642.

8. Про іпотеку: Закон України від 5 червня 2003 року// Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 38. – Ст. 313.

Касап В.М. Майновий поручитель як суб'єкт виконання зобов'язання / В.М. Касап // Університетські наукові записки. – 2015. – № 3. – С. 59-65.

Мирза С.С.,
Доцент кафедри цивільно-правових дисциплін ОДУВС
Качалко К.П.,
курсант факультету №2
Надійшла до редакції: 28.03.2016

УДК 343.2

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ РОЗВІДКИ З ВІДКРИТИХ ДЖЕРЕЛ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗБИРАННЯ ОПЕРАТИВНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Ісмайлов К. Ю.

Стаття присвячена дослідженню питання кримінальної розвідки з загальнодоступних відкритих джерел інформації, як найбільш сучасної та вдосконаленої методики в запобіганні, виявленні й нейтралізації злочинності. Розглядаються терміни "кримінальна розвідка", "розвідувальна інформація" та "розвідка з відкритих джерел".

Ключові слова: *кримінальна розвідка, кіберпростір, відкриті джерела інформації.*

Статья посвящена исследованию вопроса криминальной разведки с общедоступных открытых источников информации, как наиболее современной и совершенной методики в предотвращении, выявлении и нейтрализации преступности. Рассматриваются термины "криминальная разведка", "разведывательная информация", "разведка с открытых источников информации".

Ключевые слова: *криминальная разведка, киберпространство, открытые источники информации.*

The article investigates the issue of criminal intelligence from publicly available open sources of information, as the most modern and advanced techniques in the prevention, detection and neutralization of crime. We consider the terms "criminal intelligence", "intelligence information", "intelligence from open sources of information".

Keywords: *criminal intelligence, cyberspace, open sources of information.*

Сьогодні можна с упевненістю стверджувати, що сучасне українське суспільство являє собою суспільство інформаційних технологій, яке використовує у повсякденному житті комп'ютерну техніку, мережі зв'язку, мобільні засоби комунікації та інші технічні засоби. Без інформаційних технологій не проходить жодний день сучасної людини, що закономірно призвело до інтеграції України до єдиного світового кіберпростору, в якому кожен може отримати доступ до будь-якої інформації в будь-якій точці планети, здійснювати дистанційно управління власними рахунками та укладати будь-які угоди без особистого контакту та інші операції, список яких зростає з кожним днем.

За останніми даними сьогодні доступ до Інтернету мають 46 % домогосподарств світу, тоді як у минулому році цей показник був 44 %, а в 2010 році – всього 30 %. В числовому еквіваленті мають доступ до Інтернету 3,2 млрд. людей (43% світового населення). Зафіксовано, що протягом 5 років число користувачів Інтернетом в країнах, що розвиваються, збільшилось в 2 рази. Покриття населення мережами 3G зросла за чотири роки з 45 % до 69 %. Згідно звіту Міжнародного союзу електрозв'язку Україна за показником розвитку інформаційно-телекомунікаційних технологій займає 79 місце (в 2010 році - 69) з індексом розвитку 5,23 (в 2010 році - 4,41) [1, с. 2-5].

Збільшення користувачів світовою мережею зумовило значне зростання кількості злочинів, які вчиняються в кіберпросторі, тим більше Україна належить до країн,

що розвивається в інформаційному просторі, тому збільшується ризики зловживанням інформаційними та комунікаційними технологіями в злочинних або інших цілях.

Кіберпростір характеризується трьома основними ознаками: це інформаційний простір; комунікативне середовище; такий, що утворюється за допомогою технічних систем [2, с. 216].

У зв'язку з тим, що відтепер скоєння злочину не потребує попередньої особистого контакту з потенційною жертвою. Кіберпростір став місцем та в той же час й безпосередньо інструментом злочину. У сфері телекомунікацій найбільш поширеними правопорушеннями є здійснення підприємницької діяльності без отримання ліцензії або порушення умов ліцензування. Крім того, однією з найприбутковіших послуг на телекомунікаційному ринку є закінчення міжнародного телефонного трафіку. Правопорушники, не маючи законних підстав на надання послуг зв'язку та використовуючи сучасні технології (наприклад, технологію IP телефонії), надають абонентам телефонної мережі загального користування послуги для здійснення міжнародного телефонного трафіку. Тим більш багато послуг інтернету засновані на зарубіжних послугах, наприклад постачальники послуг хостингу можуть запропонувати орендувати веб-простір в одній країні, маючи апаратні засоби в іншій країні [3, с. 214].

Тому враховуючи особливості злочинів у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, важливе значення для результативності їх оперативного документування має взаємодія оперативного підрозділу внутрішніх справ на всіх рівнях, у тому числі із представниками правоохоронних органів інших країн [3, с. 518–519]. Тим більш проблема розслідування кіберзлочинів та кібербезпеки сьогодні є однією з найактуальніших у сфері правоохоронної діяльності.

Питання кримінальної розвідки досліджували провідні вітчизняні науковці, такі як С.В. Албул, О.М. Бандурка, М.П. Водько, М.Л. Грібов, Я.Ю. Кондратьєв, О.Є. Користін, Д.Й. Никифорчук, М.А. Погорецький, В.В. Шендрик, та іноземні фахівці Х. Брейді, Дж. Грів, Д. Картер, М. Петерсон, К. Россі, В. Симовиць, М. Спероу, Ф. Фортін. Окремі аспекти здійснення протидії кіберзлочинності розглядались такими науковцями, як М.О. Будаковим, В.М. Бутузовим, Р.А. Калюжним, Ю.Є. Максименко, В.В. Марковим, А.І. Марущаком, Г.В. Новицьким, А.О. Чередниченко та іноземними фахівцями Д. Банісаром, Т. Блентаном, К. Осакве, А. Робертом та іншими.

В останній час набуває популярності провадження правоохоронними органами зарубіжних країн кримінальної розвідки, яка є більш вдосконаленою методикою в попередженні та прогнозуванні злочинності. Завдяки саме такій діяльності накопичується розвідувальна інформація та вживаються дії превентивного характеру [4, с. 345].

Важливим та ефективним кроком для України було ратифікація Конвенції про кіберзлочинність [5], яка спочатку розроблялася для держав Європейського союзу, проте з ростом суспільної небезпеки кіберзлочинності була визнана і іншими країнами, які до неї приєдналися: її підписали 46 країн, включаючи 4 країни, які не є членами Ради Європи, і 23 з них вже ратифікували її. Реформи по боротьбі зі злочинністю в Інтернет мережі, які базуються на керівних принципах Конвенції, здійснюються також в Аргентині, Бразилії, Єгипті, Індії, Нігерії, Пакистані й Філіппінах [3, с. 88].

В правоохоронних органах західних держав існують спеціальні підрозділи, що здійснюють розвідку на основі відкритих джерел інформації (Open Source Intelligence - OSINT), наприклад таку діяльність здійснюють: Scotland Yard OSINT, Royal Canadian Mounted Police OSINT, OSINT unit of New York Police Department, OSINT unit of the Los Angeles County Sheriff's Department, британська BBC Monitoring, ізраїльський Хатсав, австралійське Управління національних оцінок) [6], [7, с. 38].

Для якісного з'ясування термінології "кримінальна розвідка з відкритих джерел" розглянемо більш детально поняття "кримінальна розвідка", "розвідувальна інформація" та "розвідка з відкритих джерел".

Кримінальна розвідка - це форма внутрішньої розвідки, вид діяльності державних органів, спеціально створених для боротьби з організованою злочинністю, яка здійснюється шляхом використання системи розвідувальних, пошукових, інформаційно-аналітичних заходів, у т.ч. із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів, спрямованих на своєчасне запобігання, виявлення і нейтралізацію реальних та потенційних загроз національним інтересам України від організованої злочинності, поширення корупції в органах державної влади, зрощення бізнесу і політики;

Метою кримінальної розвідки є своєчасне запобігання, виявлення й нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам України від організованої злочинності, поширення корупції в органах державної влади, зрощення бізнесу та політики [8, с. 139].

Вікіпедія надає таке базове визначення розвідувальної інформації (розвідувальні відомості) - це оброблена, проаналізована та/або поширена інформація, яка використовується з метою прогнозування, попередження або спостереження за кримінальною активністю [9]. Як можна побачити з наведеного визначення, за своєю суттю розвідувальна інформація є дуже подібним до застосовуваного на теренах пострадянських країн терміну "оперативно-розшукова інформація".

Відповідно до американської Інструкції з організації роботи з відкритих джерел інформації в розвідувальних цілях, остання являє собою одну з видів воєнної розвідки, яка призначена для пошуку, збору та аналізу інформації з загальнодоступних джерел [10].

Закон США "National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2006" визначає розвідку з відкритих джерел як розвідку, що здійснюється шляхом збору, обробки та передачі цільовому адресату інформації з загальнодоступних відкритих джерел з метою вирішення конкретних завдань розвідки [11].

Розвідка з відкритих джерел – це завжди специфічна інформація, зібрана й структурована особливим чином для відповіді на конкретні запитання. У спрощеному варіанті, даний термін стосується інформації, що не має грифу "таємно". Розвідувальне співтовариство США (Intelligence Community) визначає таку інформацію як загальнодоступний матеріал, що може отримати кожен законним шляхом через запит, купівлю чи спостереження [12, с. 257-258].

На пострадянському просторі термін "розвідка з відкритих джерел" у прямій інтерпретації не використовується. Водночас в Законі України "Про інформацію" наводиться визначення терміну "інформація" та надається класифікація доступу до інформації. Так, "інформація" – це будь які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді. За порядком доступу інформація поділяється на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом, причому, будь-яка інформація вважається відкритою, крім тієї, що віднесена законом до інформації з обмеженим доступом. Цим же законом

дається визначення терміну "масова інформація", під якою розуміється інформація, що поширюється з метою її доведення до необмеженого кола осіб [13].

Разом з тим, у тлумачному словнику українських термінів наводиться таке визначення терміну "інформація з відкритих джерел" – це інформація, яка призначена для громадськості; інформація із зовнішніх джерел, наприклад, таких як наукова література; офіційна інформація; інформація, що видається громадськими організаціями, комерційними компаніями і засобами масової інформації [14].

Розвідка з відкритих джерел інформації відрізняється від інших видів розвідки в першу чергу специфічною категорією технічних і людських ресурсів, а по-друге - джерелами отримання інформації та методи їх збору.

Розвідка відкритих джерел є значущим напрямом розвідувальної діяльності, який інтегрований в увесь розвідувальний цикл для гарантій повної поінформованості. На відміну від таємної інформації, перевірену інформацію з відкритих джерел можливо розповсюджувати та використовувати без застосування відповідних грифів, що дає змогу здійснювати обмін такою інформацією, оскільки при її добуванні не використовуються приховані методи та секретні джерела. Але слід зазначити, що можливо використовувати лише інформацію, а ні аналітичну довідку з цієї інформації.

Така розвідка набрала популярності за останнє десятиліття. Нестабільна військово-політична та фінансово-економічна обстановка, нові загрози (різного характеру кризи, тероризм), стрімке збільшення інформаційного потоку, зростання ролі та цінності інформації як такої – все це стало причиною активізації зусиль розвідувального співтовариства для переоцінки значення такої розвідки. Сьогодні виникає потреба у відході від консервативного аудиторного "начитування" класичних, догматичних конструкцій, категорій і заідеологізованих позицій. Інтенсивність розвитку інформаційних процесів у суспільстві, програмних та апаратних засобів, доступність мережі Інтернет, збільшення інформаційного потоку відкритої інформації сприяли виведенню розвідки на базі відкритих джерел на належний рівень і зробили її ще більш актуальною та необхідною [15, с. 67]. Поєднання та застосування різноманітних технологій дає змогу оперативним співробітникам отримувати доступ до величезних масивів даних, необхідних для оцінки ситуації, здійснення контролю за обстановкою і задоволення інформаційних потреб органів управління для прийняття зважених та ефективних рішень

Таким чином, одним з дієвих сучасних інструментів збирання оперативної інформації під час кримінальної розвідки є використання розвідки з відкритих джерел. Це обумовлено тим, що фізичні та юридичні особи все більше залишають сліди в інформаційному просторі.

Щодо технічного підходу до процесу збору та аналізу інформації з відкритих джерел, зазначимо, що використовуються онлайн-движки попереджувального аналізу (Silobreaker, Basistech та інші), але технічні питання збору інформації з відкритих джерел є темою для додаткового дослідження.

Слід зазначити, що в Україні набирають популярності недержавні проекти, наприклад Inform Napalm, який збирає докази присутності російських військових на території України. За допомогою соціальних мереж, Інтернету та телебачення волонтери проекту шукають, збирають та аналізують відповідну інформацію [16].

Окремого огляду заслуговує метод збирання розвідувальної інформації з комп'ютерних соціальних мереж, як різновид розвідки з відкритих джерел. Моніторинг в режимі реального часу оновлень у Facebook, Twitter та інших соціальних мереж дозволяє правоохоронним органам одержати потрібну інформацію про вчинені злочини або злочини, які плануються. Всі відомості, які залишають окремі правопорушники в мережі становлять оперативний інтерес. Володіння цією інформацією дозволяє правоохоронцям встановити злочинців та, за можливістю, припинити їх протиправну діяльність [17, с. 102].

Таким чином, стрімке зростання ролі та цінності інформації, розвиток інформаційних технологій, програмних та апаратних засобів, доступність мережі Інтернет, збільшення інформаційного потоку відкритої інформації з одного боку та запровадження методик кримінальної розвідки серед правоохоронних органів з іншого боку ставить збір та аналіз інформації з відкритих джерел одним із дієвих сучасних інструментів збирання оперативної інформації під час кримінальної розвідки.

Література:

1. Измерение развития ИКТ: Новые тенденции, новые проблемы // Симпозиум по всемирным показателям в области / ИКТ. - Хиросима, Япония. – 2016. - №1 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.itu.int/en/itunews/Documents/2016_ITUNews01-ru.pdf

2. Манжай О.В. Використання кіберпростору в оперативно-розшуковій діяльності / О.В. Манжай // Право і безпека. – Харків : Вид-во Харківського національного ун-ту внутр. справ, 2009. – № 4 (31). – С. 215-219.

3. Весельський В.К. Протидія кіберзлочинності в Україні: правові та організаційні засади: навч. посіб. / [О.Є. Користін, В.М. Бутузов, В.В. Василевич та ін.]. – К.: Видавничий дім "Скіф", 2012. – 729 с.

4. Жицький Є.О. Роль ДСБЕЗ у оперативному обслуговуванні об'єктів, які надають інформаційні послуги з використанням Інтернет / Є.О. Жицький // Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 12 грудня 2014 року) МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків: ХНУВС, 2014. – С. 343-345.

5. Конвенція про кіберзлочинність [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_575.

6. Open-source intelligence [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Open-source_intelligence#Law_enforcement

7. Жарков Я.М. Наукові підходи щодо визначення суті розвідки з відкритих джерел / Я.М. Жарков, А.О. Васильєв // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Вип. № 30: Військово-спеціальні науки. – Київ, 2013. – С. 38-41.

8. Албул С.В. До питання визначення правоохоронної розвідки органів внутрішніх справ / С.В. Албул // Південноукраїнський правничий часопис. – 2014. – № 1. – С. 137-140.

9. Criminal intelligence [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Criminal_intelligence.

10. Open Source Intelligence. FMI 2-22.9. December 2006 [Електронний ресурс] // Federation of American Scientists. – Режим доступу до сайту: http://www.fas.org/irp/doddir/army/fmi2-22-9.pdf.

11. National defense authorization act for fiscal year 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dod.gov/ dodgc/olc/docs/PL109-163.pdf.

12. Ржевська Н.Ф. Розвідка з відкритих джерел (open source intelligence) / Н.Ф. Ржевська, О.О. Кожушко // Україна в системі глобального інформаційного обміну: теоретико-методологічні аспекти дослідження і підготов-

ки фахівців : Всеукраїнська наукова конференція, Львів, 27 травня 2011 р. / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Національний університет "Львівська політехніка". – Львів : Видавництво Національного університету "Львівська політехніка", 2011. – С. 257-261.

13. Про інформацію станом на 21.05.2015 : Закон України від 02 жовтня 1992 року № 2657-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 48, ст. 650.

14. Тлумачний словник українських термінів. Словники термінів: українсько-англо-російський, русско-украинско-английский, english-russian-ukrainian. НП 306.7.086-2004. – [Затверджений наказом голови Державного комітету ядерного регулювання України від 8 червня 2004 року] – К.: Державний комітет ядерного регулювання України, 2004. – 45 с.

15. Ісмайлов К.Ю. Новаційні концепції в теорії інформаційних правовідносин як джерела права / К.Ю. Ісмайлов // Південноукраїнський правничий часопис. – 2015. - № 2. – С. 67-70.

16. Розвідка на основі відкритих джерел у війні на Донбасі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.radiosvoboda.org/media/video/27075295.html

Ісмайлов К. Ю.,
кандидат юридичних наук,
завідувач кафедри кібербезпеки
та інформаційного забезпечення ОДУВС
Надійшла до редакції:15.03.2016